

Volkshuisvestingsproject van de eeuw

15 januari 2001

Juryrapport

Verkiezing volkshuisvestingsproject van de twintigste eeuw. Besloten jurering op vrijdag 8 december 2000, Victoria Hotel in Amsterdam. Officiële bekendmaking winnaar op maandag 15 januari, Beurs van Berlage in Amsterdam.

Inleiding / In het kader van 100 jaar woningwet heeft Aedes vereniging van woningcorporaties de verkiezing van het beste sociale woningbouwproject van de eeuw georganiseerd. Een deskundige jury, bestaande uit architectuurcriticus Hans Ibelings, hoogleraar bouwkunde André Thomsen en Aedes-Magazine redacteur Harm Grünhagen, selecteerde 50 hoogtepunten uit 100 jaar sociale woningbouw. Daarbij werd gekeken naar architectonische kwaliteit, de manier waarop rekening is gehouden met wensen van de bewoners, de duurzaamheid, de gevolgen voor de leefbaarheid van de woonomgeving, de stedenbouwkundige inpassing en de betekenis van het project voor de verdere ontwikkeling van de woningbouw. Deze projecten werden gebundeld in het boek Een beeld van een eeuw. Lezers van Aedes-Magazine, die dit boek toegezonden kregen, werd vervolgens gevraagd per decennium één favoriet project te kiezen. Aan die verkiezing werd door bijna 700 lezers meegedaan, die vaak namens een hele corporatie spraken. Dat leverde een mooie verzameling van 10 genomineerde projecten op, die tijdens het Aedes ledencongres, op 1 november vorig jaar, bekend werd gemaakt.

De eindjury kreeg de opdracht om uit die tien projecten het volkshuisvestingsproject van de eeuw te kiezen. De jury bestond uit: Henny Stoel (presentator/eindredacteur NOS journaal en voorzitter van de jury), Dick Tommel (directeur Nationaal Woninginstituut), Cilly Jansen (directeur Architectuur Lokaal), Annie Verdood (buurtbewoonster Spangen en Rotterdammer van het jaar 1996) en Derk de Jonge (emeritus hoogleraar sociologisch onderzoek van de architectuur).

De tien genomineerde projecten waren:

De Hopel in Kerkrade (1906), Het Schip in Amsterdam (1919), de P.L. Takbuurt in Amsterdam (1923), de Vroesenlaan in Rotterdam (1935), de Merelhof in Bergen (NH) (1949), de Schutterswijk in Gorinchem (1956), patiowoningen in Maastricht (1967), de Wandelmeent in Hilversum (1976), het Entrepotdok in Amsterdam (1986) en de Rietkampen in Ede (1995).

De jury had de opdracht gekregen om uit tien genomineerde volkshuisvestingsprojecten een nummer drie, nummer twee en een winnaar te kiezen. Bij de eerste ronde bleek dat bijna alle genomineerde projecten in de top drie van één van de juryleden voorkwamen. Het komen tot een uiteindelijke winnaar leek een moeilijk proces. Eén van de juryleden vond het beoordelen van de projecten nog lastiger dan het vergelijken van appels met peren: het leek meer op het vergelijken van kokosnoten met krenten. Aan de hand van vier criteria (gebruikswaarde; toekomstwaarde; belevingswaarde en bijzondere prestatie) bleek het toch goed mogelijk om over de projecten te discussiëren. Er was sprake van sterke wederzijdse beïnvloeding tussen de juryleden. Bij de eerste puntentelling kregen de nummers 1 en 2 evenveel punten. Een tweede stemronde was nodig om deze nek aan nek race te beslissen. De jury was het erover eens dat goed wonen niet alleen een kwestie is van rationeel redeneren. Oordelen over wonen is voor een groot gedeelte iets emotioneels. Het gevoel dat de jury beleefde bij een bepaald

volkshuisvestingsproject heeft uiteindelijk de doorslag gegeven en de jury is dan ook unaniem tot een winnaar gekomen.

Juist omdat de drie hoogst geëindigde projecten zo verschillend zijn is de top drie een heel aardige staalkaart van volkshuisvesting in Nederland geworden.

3: Wandelmeent/Oostermeent, Hilversum

Opdrachtgever: Stichting Woningcorporatie Het Gooi e.o., Hilversum Architect: L. de Jonge en P. Weeda, huidige eigenaar: Stichting Woningcorporatie Het Gooi e.o., Hilversum. Bouwjaar: 1976.

Dit project is een typisch Nederlands product van de jaren '70. Hier is gebouwd hoe klanten dat willen. Het ontwerp is volledig aangepast aan de wensen van de bewoners, waarbij men heel creatief is omgegaan met de bestaande regels en dapper het hoofd heeft geboden aan de ingewikkeldheid van de verschillende wensen van de bewoners. De bewoners zijn heel divers qua inkomen, gezinssamenstelling en leeftijd en men gaat er sociaal met elkaar om. Wat staatssecretaris Remkes nu propageert (bouwen naar de wens van bewoners) werd daar toen al gedaan, maar in die tijd heeft het idee geen navolging op grote schaal gevonden. In het begin was het een experiment. De woningen waren zo gebouwd dat ze konden worden omgevormd tot normale eengezinswoningen. Maar nu blijkt dat het oorspronkelijke bouwkundige concept nog springlevend is. Hoewel er nu meer de sfeer heerst van vrijheidblijvend dan in de beginperiode, toen collectiviteit belangrijk was, houdt het oorspronkelijke concept nog steeds stand en heeft er geen verloedering plaatsgevonden.

2: Vroesenlaan, Rotterdam

Opdrachtgever: Woningbouwvereniging De Eendracht, Rotterdam Architect: J.H. van der Broek. Huidige eigenaar: Particulier bezit. Bouwjaar: 1935.

Het complex aan de Vroesenlaan is een uitstekend voorbeeld van het functionalisme van de jaren '30. Deze vooroorlogse portieketagewoningen vormen een belangrijke schakel in het denkproces over beter wonen. Aan alles is te merken dat men heeft nagedacht over de verbetering van de woonkwaliteit. De woningen kennen geniale plattegronden waarin 'dubbel grondgebruik' avant la lettre gerealiseerd werd. Dit was mogelijk door de gebruikmaking van betonskeletbouw die voor het eerst in de woningbouw in Nederland werd toegepast en waardoor het aantal dragende muren kon worden beperkt. De indeling van de woning was gebaseerd op het principe van 3x8. Het ritme van een mens kent 8 diepe uren (slaap), 8 sterke uren (werken) en 8 zachte uren (recreatie). Door de bedden op te klappen en de glazen pui open te schuiven kon de woonruimte overdag worden uitgebreid met een zit-, werk- en speelkamer. Deze cyclus van 3x8 is na 70 jaar nog steeds actueel. De door de architect bedachte toepassing van flexibiliteit is in de meeste woningen verdwenen, maar dankzij de vrij indeelbare ruimtes hebben de huidige bewoners een eigen invulling kunnen geven aan flexibel wonen. Daardoor woont men er na 70 jaar nog steeds met onverminderd woonplezier.

1: P.L.Takbuurt, Amsterdam

Opdrachtgever: Woningbouwvereniging De Dageraad, Amsterdam Architect: P. Kramer en M. de Klerk. Huidige eigenaar: Woningbouwvereniging de Dageraad, Amsterdam. Bouwjaar: 1923

Het winnende project is met liefde gemaakt en 20 jaar geleden met liefde gerestaureerd. Het staat wereldwijd bekend als hét voorbeeld van de Amsterdamse school. Het is een architectonisch hoogstandje met bijzondere sculpturale hoekoplossingen en ziet er ook nu nog prachtig uit. Het project laat een eenheid in verscheidenheid zien. De architectuur kent een fantastische samenhang, terwijl er toch variatie in zit. Eén van de juryleden omschreef het als volgt: "Als ik daar loop word ik blij". Het heeft uitstraling en allure en is vooral een bijzonder

project. Ook stedenbouwkundig is het een indrukwekkend project. De hele structuur van de wijk wordt erg gewaardeerd. Het is eigenlijk een kleine Vinex-wijk in zijn eigen tijd: de opgave toentertijd is vergelijkbaar met de Vinex opgave van nu. Amsterdam was in die tijd het Mekka van de volkshuisvesting. Maar het is meer dan alleen een woningbouwproject, het geeft iets speciaals aan de hele stad. Het project leeft, ook voor mensen die er niet wonen. Vanuit de hele wereld komt men naar dit project kijken om zich te verbazen over wat Nederland hier heeft gepresteerd op het gebied van volkshuisvesting.

Het project betekende een geweldige kwaliteitsslag ten opzichte van eerdere projecten. De kwaliteit van wonen van de voorhoede van de arbeidersbeweging maakte een grote sprong voorwaarts. Bezien in de periode waarin het gebouwd is, is het een uitschieter in kwaliteit. Vanaf het begin is het een ingewikkeld complex geweest, mede doordat het deel uitmaakte van een grotere wijk, waarbij verschillende opdrachtgevers en architecten betrokken waren. Ook is het van meet af aan een moeilijk te exploiteren complex geweest. Het is duur in onderhoud en heeft naar de huidige maatstaven teveel kleine woningen. Bewoners hebben een haatliefde verhouding met de woningen. Ze wonen er graag maar er zijn klachten over geluidsoverlast en vochtproblemen. Het project is nog steeds beschikbaar voor de oorspronkelijke doelgroep want het is nog steeds een sociaal woningbouwproject. De corporatie denkt erover om kleine woningen samen te voegen tot grote betaalbare woningen en om een deel te koop aan te bieden. Zodoende kan het project ook voor de oorspronkelijke doelgroep behouden blijven. De jury heeft dit in haar oordeel laten meewegen. Zij ondersteunt dan ook van harte het voornemen van de eigenaar om het project op die manier met zijn tijd mee te laten gaan en om maatregelen te nemen die ertoe leiden dat klachten over vochtproblemen en geluidsoverlast zullen verminderen.